

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for kystlynghei på Herøya, Hitra kommune, Trøndelag

NIBIO RAPPORT | VOL. 6 | NR. 145 | 2020

Liv Guri Velle¹ og Pål Thorvaldsen²

¹Møreforskning ²NIBIO/ Avdeling for kulturlandskap og biomangfold

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for kystlynghei på Herøya, Hitra kommune, Trøndelag.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Liv Guri Velle og Pål Thorvaldsen

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
26.11.2020	6/145/2020	Åpen	52093	20/00901
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02685-3	2464-1162	34	2	

OPPDRAKSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Trøndelag

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Simon Heier

STIKKORD/KEYWORDS:

Kystlynghei, kulturlandskap, Seminaturlig naturtype, Herøya

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biomangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Skjøtselsplanen gir faglige anbefalinger for restaurering og skjøtsel av naturtypen av den sterkt trua naturtypen kystlynghei på Herøya i Hitra kommune. Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer og er utviklet i samarbeid med grunneieren. Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturtypen basert på faggrunnlaget for handlingsplan for naturtypen. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Trøndelag

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Hitra

STED/LOKALITET:

Herøy

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Pål Thorvaldsen

NAVN/NAME

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for kystlyngheia på Herøya i Hitra kommune er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Trøndelag. Skjøtselsplanen gir faglige anbefalinger for restaurering og skjøtsel av naturtypen av den sterkt trua naturtypen kystlynghei. Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer og er utviklet i samarbeid med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturtypen basert på faggrunnlaget for handlingsplan for naturtypen. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

Kapittel 5 gir en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i lokaliteten. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase. Veiledning for praktisk lyngsviing ligger i vedlegg 2. Dette er en veiledning som er utarbeidet og brukes ved lyngsviing av Statens Naturoppsyn.

Forfatterne takker grunneierne Aud Bye og Oddvar Herø samt Fylkesmannen i Trøndelag ved Simon Heier for samarbeid i forbindelse med gjennomføring av arbeidet.

Ålesund/ Tjøtta, 19. november 2020.

Liv Guri Velle og Pål Thorvaldsen

Innhold

1	Generelt om kystlynghei.....	5
1.1	Ulike typer kystlynghei	5
1.2	Geografiske variasjoner av kystlynghei	6
2	Herøyas naturgrunnlag og dagens drift.....	7
2.1	Kort områdebeskrivelse av Herøya	7
2.2	Driftsbeskrivelse	9
3	Skjøtsel av Herøya – planlagte tiltak	14
3.1	Generelt om skjøtsel av kystlynghei	14
3.2	Beiting og dyrehold i kystlynghei.....	14
3.3	Lyngsviing	16
3.4	Restaurering av kystlynghei.....	16
3.5	Mål for skjøtsel på Herøya.....	17
3.6	Planlagte skjøtselstiltak på Herøya.....	19
3.7	Oppfølging av skjøtelsplanen.....	23
4	Mer informasjon.....	24
5	Detaljert beskrivelse av naturtypene.	25
6	Kilder.....	29
7	Bilder.....	30
8	Artsliste.....	34
	Vedlegg.....	35

1 Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er en viktig art i kystlyngheia.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som semi-naturlig eng- og strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlanterkysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensettingen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også arts mangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

1.1 Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttbær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skrånninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtrødende innslag av fuktrevende arter og myrarter som klokkeling, blokkebær, rome og bjønnskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkeling, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåtestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høy uttøringsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

2 Herøyas naturgrunnlag og dagens drift

2.1 Kort områdebeskrivelse av Herøya

Herøya ligger nordøst for Fjellværøya i Hitra kommune. Bioklimatisk ligger Herøya ligger i boreonemoral vegetasjonssone, og i klart oseanisk seksjon (Moen, 1998). Berggrunnen består av granitt og granodioritt.

Øya har hatt lang bosetning, og kjente kilder finnes tilbake til 1437 (Fugelsøy, 1962). På 1600-tallet ble øya delt i to bruk, folketellingen i 1801 oppgir 26 personer på Herøya, og i matrikkelen fra 1886 finner man om lag fire like store bruk og ett som er mindre. I 1955 finner man igjen fem bruk på øya, og det er til sammen registrert 110 mål dyrka areal. Fraflyttingen starter på 1960-tallet, og ble støttet av staten (Ansnes, 2014). I noen år var det ingen bosatte på Herøya. I dag finnes det bare en fastboende igjen på øya, som holder en flokk gammel norsk sau. I tillegg har også en av de andre grunneierne sau på øya, slik at i 2020 beiter det om lag 120 gammelnorsk sau på helårsbeite på Herøya.

Figur 1. Kart over kystlynghei på Herøya. Det er til sammen ca 890 daa kystlynghei i hevd på øya. Flyfoto fra Norge i Bilder (www.norgebilder.no).

Herøya er en øy som domineres av naturtypen kystlynghei. Det finnes også myr og innmarksarealer på øya, i tillegg til noen plantefelt med skog. Kystlyngheia er fattig med både tørre, fuktigere og noe rikere utforminger. Størst utbredelse har tørr fattighei som forekommer på høgdedrag og i sørhellingene, gjerne i mosaikk med bart berg eller strandberg ned mot sjøen. Fukthei finnes hovedsakelig i forsenkingene ned mot myrdrag og i nordhellingene. Mot toppen av Skanken er det partier med rikere hei og lynghartene går ut til fordel for gras og urter. Også helt i sørøst mot Kuøya er det partier med rikhei. I nordhellingen av Nypa er det en spesiell bakliutforming der storfrytle er dominerende art sammen med røsslyng.

Figur 2. Kart over eiendomsavgrænsingen mellom ulike bruk på Herøya. Kystlynghei utgjør den viktigste naturtypen på øya, men her finnes også strandeng, innmark og noe skog.

Tabell 1. Fordeling av beitet og skjøttet kystlynghei (daa) på de forskjellige gårds- og bruksnumrene på Herøya.

Naturbase ID	Gårds- og bruksnumre (daa)						
	67/1	67/2	67/3	67/4	67/5	67/26	Sum
Skanken NINFP2010053932	157	44		112		194	507
Herøy Midtre NINFP2010053927		18	93	63			174
Nypa NINFP2010053936			63		4		67
Herøy Sør NINFP2010053930		6			36		42
Kuøyodden (Herøy Sørøst) NINFP2010053938	42	33					75
Sjøbryøya (ikke ID i naturbase)	25						25
Sum kystlynghei pr. bruk	224	101	156	175	40	194	890

2.2 Driftsbeskrivelse

<p>Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse:</p> <p>Befaring i felt og intervju med grunneier</p> <p>3.10.2020</p>
<p>Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart):</p> <p>Det går i dag til sammen ca 120 gammelnorsk sau på helårsbeite på Herøya. Det er to grunneiere som skjøtter Herøya. Dette er Aud Bye, som eier bnr. 1 og Oddvar Herø som eier bnr. 2 og 3. I tillegg skjøtter Oddvar Herø de andre brukene. Aud Bye har i 2020 om lag 30 dyr i flokken, mens Oddvar Herø har 90 dyr. Det samarbeides mellom de to om driften av flokken og skjøtselen av lyngheia på øya.</p> <p>Sauen har tilgang til hele Herøya som sitt beiteområde, med unntak av tunet på en av eiendommene (bnr. 5). Dette vil si at dyra har tilgang til tidligere til flere naturtyper; både kystlynghei, strandeng,</p>

tidligere innmark og noe skog. Dette gir vekslinger mellom lyngdominert vegetasjon og grasdominert vegetasjon. I tillegg har dyra god tilgang til fjære, og beiter i perioder også på tang og tare.

Dagens beitetrykk er ansett til å være moderat. 120 beitedyr er et beitetrykk som er satt av grunneiere i samarbeid med Mattilsynet, og som har vært praktisert i noen år. Dette beitetrykket resulterer i gjennomsnittsvokter på lam på ca 11,5 kg, og om lag 1,2 lam per søye.

I perioder hvor det er mye gress på øya, klarer ikke dagens beitetrykk å holde nede alt gresset. Da benytter man beitepusser for å skjøtte og holde engareal i god hevd. År hvor det er tørt, og mindre gress, er beitetrykket mer passelig med tanke på skjøtsel av innmarksarealene.

Drifta i dag er økologisk, og Debio-godkjent. Dette betyr at det ikke gjødsels med kunstgjødsel eller sprøytes. Fravær av kunstgjødsel fremmer en rekke arter på beite, og med tanke på naturtyper og biodiversitet, anbefales det at det holdes frem med økologisk drift.

Figur 1. viser størrelsen på de ulike beiteområdene på øya, knyttet til de ulike brukene.

Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene:

Det samarbeides om driften på øya, og beitet er godkjent for 120 gammelnorsk sau på helårsbeite. Det er ikke foretatt inndelinger i delområder, men figur 1 viser arealfordelingen knyttet til hvert av brukene.

Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart):

Det er i dag ikke praktisert lyngsviing på øya, men dette anbefales på det sterkeste. Herøya har en stor andel av lyng i moden fase, som er klar for å bli svidd. Sviing vil fjerne gammel lyng, og sette i gang gjenveksten av yngre og mer vital lyng i brannflatene. Dette vil i hovedsak være gress og urter de første 1-5 årene, samt at det forventes at frøspirer fra røsslyng etablerer seg og vil etter noen år på nytt være den dominerende arten i vegetasjonssammensetningen. Det anbefales at man begynner med å svi lyng i noen avgrensede områder, og der branngater eller naturlige formasjoner i terrenget avgrenser brannen. Den vesle øya kalt Sjøbryøya er isolert og en velegnet lokalitet for å høste erfaring med lyngbrenning. For å fremme diversitet og gjenvekst av vegetasjon, er det en fordel med flere mindre sviflater. Størrelsen på sviflatene må gjerne tilpasses topografien i terrenget og finne naturlige og praktiske avgreninger i forhold til naturlige branngater. Flatene anbefales å være på en størrelse mellom 1-5 daa. Foreslåtte områder for å sette i gang sviing er avmerket på Figur 3.

Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing:

Det fjernes tistler manuelt årlig. Denne bekjempingen har gitt resultater i form av stadig færre tistler, men det er likevel nødvendig å drive manuell fjerning. Tistel er en toårig art. Første år setter den bare en bladkrans, mens den neste år skyter blomsterstengel, blomstrer og setter en stor mengde frø som er vindspredd. God og tidlig bekjemping allerede første år mot bladkransen har vist seg mange steder å ha god effekt, og det er også viktig at en sørger for å klippe av og samle inn stengel under blomstring for å unngå at arten får satt frø.

Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)?

Det har vært drevet landbruk med utmarksbeiting på øya i flere hundre år. Etter noen år med fraværende beitebruk, er det i dag på nytt beiting på øya. Det finnes historisk dokumentasjon om landbruket på øya bakover i tid, og bruk og bosetting fra 1800-taller og fremover finnes beskrevet av Ansnes (2014). Kombinasjoner av landbruk og fiske trekkes frem, og størrelsesforholdet mellom innmarksarealet og utmarksarealet oppgis. I beskrivelser om Natur på Frøya og Hitra (Domaas, 1989) oppgis lyngsviing som en viktig tradisjon for å holde lyngheiene i god hevd, og at dette var praktisert tidligere.

Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres?

Dagens beitetrykk med 120 sau fremstår som et moderat og godt beitetrykk. Enkelte år med stor grasproduksjon fra vår og utover sommeren kan dette være noe lavt. Disse somrene bør en vurdere å sette på et noe noen flere dyr (10-20 stk), som man låner fra flokken som går på Fjellværøya.

Må skjøtselen ta spesielle hensyn i området (sjeldne arter, hekkende rovfugler, andre hekkende fugler, problemarter, kulturminner, vern etc.)?

Det er registrert et kulturminne fra krigen på Skanken. Det finnes hubro i området, men det er ikke kjent om hubroen hekker på øya. Derimot er den observert, og Herøya inngår beiteområdet til fuglen.

Beskriv rutiner for tilsyn og sanking:

Det blir utført jevnlig tilsyn med dyra på øya, som regel ses dyra daglig fra våningshusa. Dyra sankes om våren og høsten, og det benyttes gjeterhund for å sanke dyra. Om vinteren følger en ekstra nøye med om vannkilder er tilgjengelige.

Beskriv tilgang til ly på beite:

Det finnes flere gode plasser med naturlig ly på øya. Dette er både i naturlige forsinkinger, i skogen og ved flere av bygningene på øya.

Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass:

Fôr transporteres ut på øya ved hjelp av egen båt med kran. Dette gjør frakt og plassering av rundballer enkel. Rundballer legges på faste fôrplasser som er enkle å nå med båt, og som dyra kjenner til. Sauen kan forsynes seg etter appetitt når det fôres ekstra, og dette foregår som regel i perioden januar-mars dersom det kommer snø. Fôret er økologisk, og drifta er DEBIO-godkjent.

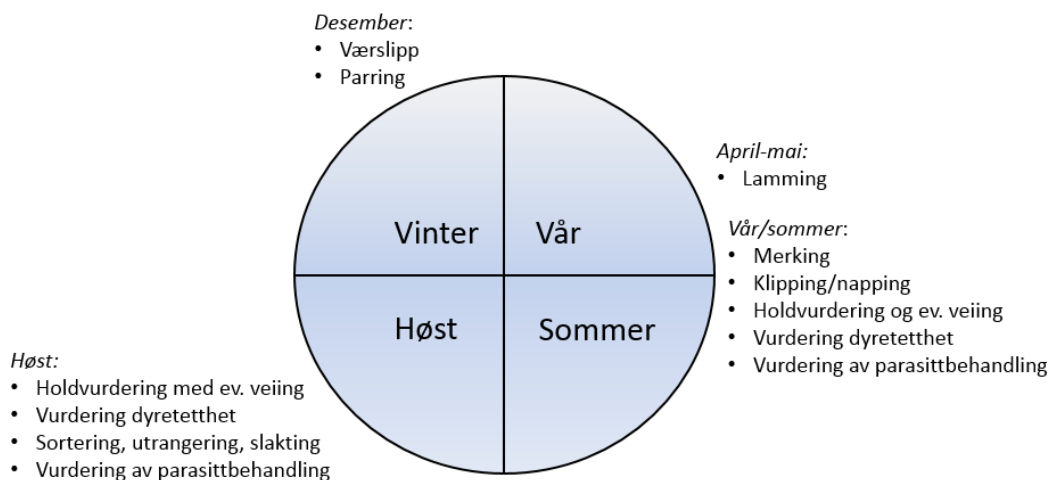
Beskriv vanntilgang til dyra på beite:

Det finnes flere naturlige vannkilder på øya, mellom annet torvtak hvor det står vann. I tillegg er det vann ved husa, og dyra har tilgang til drikkekar der.

Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»):

Det er søkes om dispensasjon til utegang uten tjenelig oppholdsrom hos Mattilsynet hvert 5. år, og nåværende tillatelse gjelder til 2025.

Driften gjennom året – legg til aktiviteter:

- April-mai: lammingen foregår ofte fra 10. april og utover april måned
- Juni: dyrene samles ved hjelp av gjeterhund, og innleid arbeidskraft klipper alle dyrene. Medisinering mot parasitter skiftes ut ved jevnlig mellomrom for å unngå resistens. Alle dyr behandles for flått. Holdvurdering blir gjennomført på samtlige dyr etter klipping, og tenner vurderes ved parasittbehandling. Dyr som vurderes slaktet til høsten noteres ned.
- September/oktober: dyrene samles igjen, for nye holdvurdering, medisinering og dyr som skal slaktes blir tatt i fra.
- Desember: Ny vær kjøpes fra besetninger på Frøya og Hitra, og skiftes hver 2.-3. år for å unngå innavl.

Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?

Det er ønskelig å ta opp igjen tradisjonen om å svi lyng på Herøya.

Andre kommentarer:

3 Skjøtsel av Herøya – planlagte tiltak

3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsføring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvêdet og skadet røsslyng forringer beitene mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å fôre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging.

Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslaktning må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalete raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr,

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

3.3 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f. eks forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene.

Lyngsviing er ei vanleg skjøtselsform i kystlynghei.

Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannsløkkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

3.4 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauen. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha

vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

3.5 Mål for skjøtsel på Herøya

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan:			
6.11.2020			
Dato befarings:			
3.10.2020			
Dato samtale med grunneier/bruker:			
3.10.2020			
Utformet av:		Firma:	
Liv Guri Velle og Pål Thorvaldsen		MØREFORSKING og NIBIO	
UTM sone:	Nord:	Øst:	Gnr./Bnr.:
33	63.66722°N	9.14866°Ø	Gnr. 67, Bnr. 1 (Aud Bye) Gnr. 67, Bnr. 2-3 (Oddvard Herø) I tillegg skjøtter Oddvar Herø de resterende arealene på øya (tilknyttet bnr. 4, 5 og 26) (Se tabell 1 for fordeling av areal mellom bruk)
Areal (nåværende):		Areal (etter evt. restaurering):	
890		890	
Del av verneområde:		Hvilket vern:	
Nei			

Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke:

Det er et kulturminne fra krigen på Skanken

MÅL**Hovedmål for lokaliteten:**

Hovedmålet for skjøtsele av kystlyngheia på Herøya er å ivareta en truet naturtype, med tilhørende mangfold og diversitet, gjennom bærekraftig lyngheiskjøtsel i form av beiting og lyngsviing.

Konkrete delmål:

Skape gode beitevilkår for gammelnorsk sau på helårsbeite

Forhindre spredning av fremmedarter

Ev. spesifikke mål for delområde(r):

Området er ikke inndelt i delområder

Tilstandsmål arter:

Kystlyngheia på Herøya er en truet naturtype, og finnes i dag i den norske rødlisten for naturtyper (Hovstad et al. 2018). Røsslyng er en viktig nøkkelart i lyngheia, og påvirker i stor grad økologien i denne naturtypen. Røsslyng har lang levertid i lyngheia, og gjennom sin livsfase deler man lyngen inn i ulike fysiologiske faser, etter sin vekstform. Fasene går fra pionerfase, til byggefase og til moden fase, og vekslingen av lynghei med røsslyng i disse tre ulike fasene gir den høyeste diversiteten for både flora og fauna. Lyngsviing er et virkemiddel som kan brukes aktivt for å definere ulike faser. Ved å svi lyng, får man gjenvekst av lyng i pionerfase, og ved å planlegge at man skal svi et lyngheiområde over en 30-40 års periode, vil man skape en kystlynghei som består av mosaikker av lynghei i ulike faser.

Kystlynghei som er godt skjøttet er viktige jaktområder etter mat for hubro. Lyng som stedvis er kort og åpen gjør det enklere for hubroen å fange frosk og mus. Herøya anses for å være et viktig jaktområde for hubro, som hekker i nærliggende områder.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

Det finnes små plantefelt av sitkagran på Herøya, og det er ikke ønskelig at denne arten får spre seg inn i kystlyngheia. Sitkagran er en fremmedart og er kategorisert med svært høy risiko, stort

invasjonspotensiale og høy økologisk effekt (Artsdatabanken 2018). Ettersom det finnes noen plantefelt på øya, er det viktig at man passer på at arten ikke får spre seg ved hjelp av frøpirer utover i lyngheia. De frøspirene som dukker opp, må rykkes opp mens de er små. Uttak av plantefelt for å ta bort frøkilder anbefales og bør prioriteres.

3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Herøya

3.6.1.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:

Dagens beiter regime med 120 gammelnorsk sau fordelt på øya anbefales videre fremover. Dette tilsvarer et moderat beitetrykk gitt dagens forhold. Enkelte år hvor det er stor grasproduksjon anbefales det å hente inn noen ekstra dyr for å få et litt høyere beitetrykk på de grasdominerte områdene (tidligere innmarksareal).

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak beiting og tilrettelegging for beiting:			
Beiting Bnr. 1 (32 dyr)	Årlig		
Beiting Bnr. 2-5 (88 dyr)	Årlig		
Utstyrbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting:			
Det vil være aktuelt å søke om midler til vedlikehold av samlingskve og grinder			

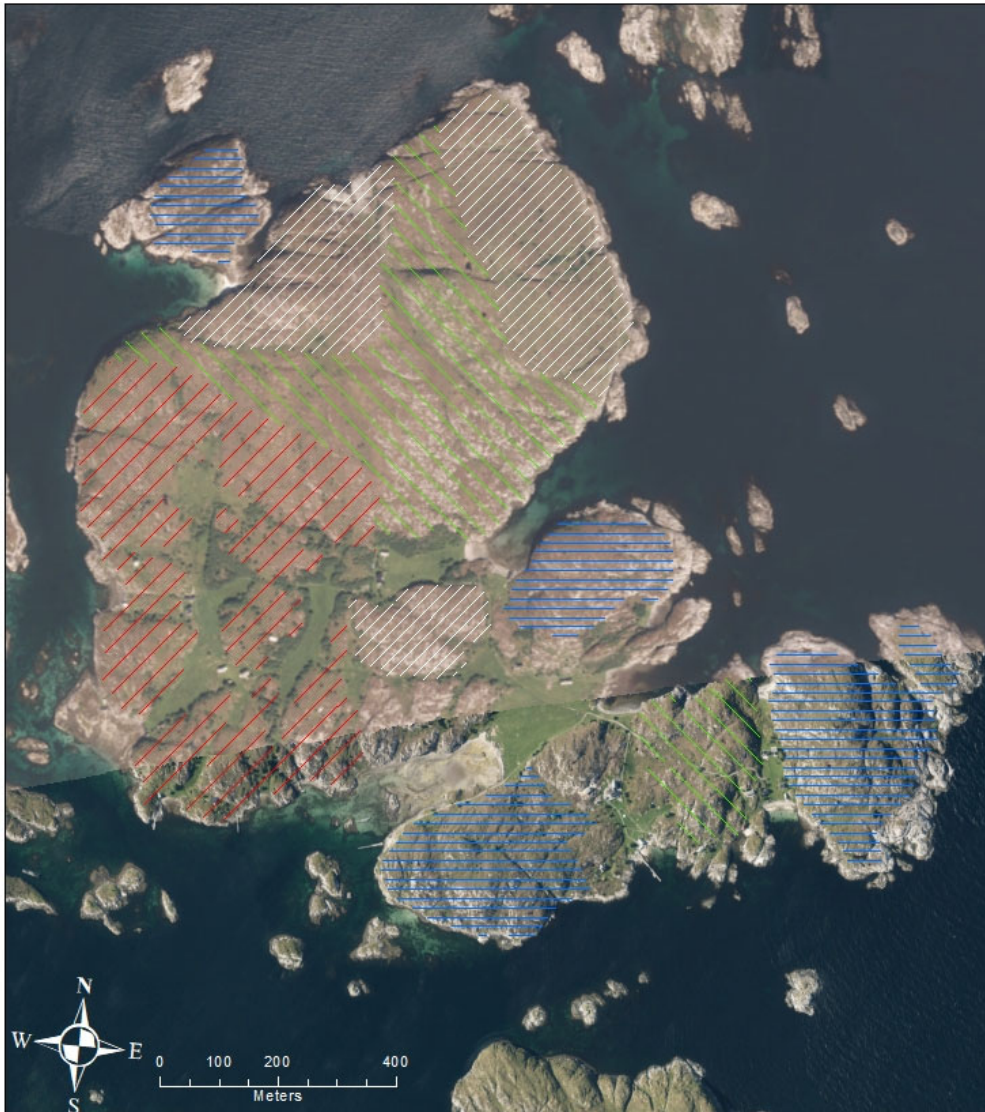
3.6.1.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:

Kystlyngheia på Herøya er i dag i moden og delvis degenererende fase, og det finnes flere områder hvor det er egnet å sette i gang med lyngsviing. Se figur 2 for foreslåtte områder, og prioritering av disse. Lyngsviing vil både tilrettelegge for gode beiteforhold, øke biodiversiteten på øya, og vil være en god måte å ivareta naturtypen kystlynghei.

Det anbefales at man svir flere små områder, og skaper mosaikker i landskapet som består av lynghei i ulike faser. Sviflatene må gjerne tilpasses naturlige utforminger i terrenget, og kan gjerne være på en størrelse mellom 1-5 daa. For å sikre at brannen ikke sprer seg til større felt, anbefales god planlegging og bruk av branngater. Det anbefales at brukerne samarbeider om lyngsviing på øya, både i forhold til hvor man velger å svi de kommende årene, og til selve utførelsen av sviingen. Se figur 2 for foreslåtte områder for lyngsviing. Det anbefales videre en litt forsiktig prøveperiode der en følger med på revegetering et par år etter brannen.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing:			
Bnr. 1:	2020-2025	10 daa årlig	
Bnr. 2-5:	2020-2025	30 daa årlig	
Utstysrbehov knyttet til sviing:			
2 propanbrennere, 2-4 brannvifter, 2-4 brannsikre dresser			

Figur 2. Kart som viser foreslåtte områder hvor en kan svi lyng. Det anbefales følgende prioriteringer; første prioritet: blå felt, andre prioritet: hvite felt, tredje prioritet: grønne felt. Røde felt krever rydding av kratt og fjerning av plantefelt av sitkagran før brenning. Deretter bør området prioriteres for brenning. Det anbefales at brannflatene ligger på mellom 1-5 daa, og at man svir om lag 40 daa årlig i gjennomsnitt, gjerne mer i år med gode forhold for lyngsviing og tilsvarende mindre i år med dårligere forhold.

3.6.1.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak:

Det anbefales at man planlegger gradvis uttak av sitkagran fra plantefeltene, slik at man reduserer frøkildene på øyen.

Det finnes noen frøspirer av sitkagran på øya, og disse bør en rykke opp etter hvert som de dukker opp. Man må gjerne følge ekstra godt med innenfor brannflatene, og det etablerer seg sitkagran her. Det anbefales å rykke opp granspirene mens de er unge, da dette er lettest.

Rosetter og blomsterstilker av flerårige tistler anbefales å fjernes manuelt. Disse kan fjernes ved hjelp av ugressfjerner (mekanisk utstyr). Det anbefales at tistler, men blomsterstilk og rot brennes og ikke komposteres for å unngå spredning.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak:			
Fjerning av sitkagran i plantefelt	2020-2025	Egen søknad om støtte til uttak av sitkagran må utarbeides.	
Manuell fjerning av frøspirer fra sitkagran i lyngheia	Årlig tiltak	To dagsverk årlig	
Manuell fjerning av bladrosett og blomsterstilk hos tistel	Årlig tiltak	To dagsverk årlig	
Utstyrskrav knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter:			
Ugressfjerner			

3.6.1.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK
Beskrivelse av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak:			
UTSTYRSBEHOV			
Annet:			

3.7 Oppfølging av skjøtelsesplanen

OPPFØLGING
Skjøtelsesplanen skal evalueres innen 5 år: Det anbefales at denne skjøtelsesplanen revideres om 5 år, dvs i 2025.
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Nei
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert: Det er ikke registrert noen slike tiltak
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen: Aud Bye (eier bnr. 1) Oddvard Herø (eier bnr. 2 og 3)

4 Mer informasjon

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNS hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

5 Detaljert beskrivelse av naturtypene

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)		
<p>Navn på lokalitene:</p> <p>Herøya Kystlynghei med dellokaliteter:</p> <p>Skanken</p> <p>Herøy midtre</p> <p>Nypa</p> <p>Herøy sør</p> <p>Herøy sørøst</p>	<p>Kommune:</p> <p>Hitra kommune</p>	<p>Områdenr.:</p>
<p>ID i naturbase:</p> <p>NINFP2010053932</p> <p>NINFP2010053927</p> <p>NINFP2010053936</p> <p>NINFP2010053930</p> <p>NINFP2010053938</p>	<p>Registrert i felt av:</p> <p>Pål Thorvaldsen og Liv Guri Velle</p>	<p>Dato:</p> <p>3. oktober 2020.</p>
<p>Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige):</p>	<p>Skjøtselsavtale:</p> <p>Inngått år: 2020</p> <p>Utløper år: 2025</p>	
<p>Hovednaturtype (% andel fordeling):</p> <p>T34 Kystlynghei (80 %)</p> <p>Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling):</p> <p>T1/ T6 Bart berg/Strandberg (5 %)</p> <p>V9 Seminaturlig myr (15 %)</p>	<p>Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling):</p> <p>T34 - C2 Kalkfattig kystlynghei (70 %)</p> <p>T34 - C5 Svakt kalkrik kystlynghei (5 %)</p> <p>T34 - C4 Intermediær kystlynghei (3 %)</p> <p>T34 - C1 Kalkfattig baklihei (2 %)</p>	

Kvalitet (etter kvalitetsmatrise MD 2020): Moderat kvalitet		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.):			
Lokalitetens verdi (etter DN-13 Håndbok): Viktig (B)					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): Torvbrytning P1Ot Skogplantning P1Sp Kraftlinje P1Obk					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
< 20 m	x	God		Slått	
20-50 m		Svak	x	Beite	x
50-100		Ingen		Pløying	
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
				Torvtekt	
				Brenning	
				Park/hagestell	

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)
<p>Innledning:</p> <p>Områdebeskrivelsen er utarbeidet av Pål Thorvaldsen (NIBIO) og Liv Guri Velle (Møreforskning AS) etter feltarbeid 3.10.2020. Undersøkelsen ble gjort som nykartlegging av området og utarbeiding av skjøtselsplan for kystlynghei på oppdrag fra Fylkesmannen i Trøndelag. I forbindelse med arbeidet ble hele Herøya kartlagt etter NiN 2.1 og kystlynghei fikk avgrensning, områdebeskrivelse og verdi. Området har ikke vært befart tidligere.</p>
<p>Beliggenhet og naturgrunnlag:</p> <p>Bioklimatisk ligger Herøya ligger i boreonemoral vegetasjonssone i klart oseanisk seksjon (O2). Berggrunnen består av granitt og granodioritt.</p>
<p>Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:</p> <p>Med unntak av arealene på innmark, seminaturlig strandeng og noe myr er vegetasjonen på Herøya dominert av kystlynghei. Kystlyngheia (T34-C2) er fattig med både tørre, fuktigere og noe rike utforminger. Størst utbredelse har tørr fattighei som forekommer på høgdedrag og i sørhellinger, gjerne i mosaikk med bart berg eller strandberg ned mot sjøen. Fukthei/baklihei (T34-C1) finnes hovedsakelig i</p>

forsenkingene ned mot myrdrag og i nordhellingene. Mot toppen av Skanken er det partier med rikere hei (T34-C5 Svakt kalkrik kystlynghei) og lyngartene går her ut til fordel for gras og urter. Også helt i sørøst mot Kuøya er det partier med rikhei. I nordhellingen av Nypa er det en spesiell bakliutforming der storfrytle dominerer sammen med røsslyng, krekling og bregner.

Artsmangfold:

Etter kartleggingsinstruksen fastsettes verdi for arts mangfold til moderat, dette både på grunn av areal og fordi det er registrert to eller flere kartleggingsenheter i alle delokalitetene på Herøya, slik at verdi derfor skal justeres opp fra liten til moderat. Det foreligger ikke funn av rødlistede arter eller utviklingsfaser av kystlynghei som et resultat av lyngbrenning. Karakteristiske arter er røsslyng, krekling, torvmyrull, blokkebær, bjønnskjegg og einer. Arter typiske for tørr kystlynghei var røsslyng, krekling, heigråmose, bjønnskjegg og rypebær. Fuktheia var karakterisert av bjønnskjegg, blokkebær, etasjemose, furumose og dvergbjørk. Andre som fantes i kystlyngheia var blåbær, bjørk, rogn, tyttebær, bråtestarr, tepperot, kornstarr, geitsvingel, ørevier, engfrytle engrapp, molte, smyle, lys reinlav, kvitlyng og vanlig arve. I rikheia (T34-C5) kommer arter som ljåblom, blåstarr, kornstarr, rødsvingel, geitsvingel, engkvein og gulaks inn.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Kystlyngheia på Herøya er generelt sett i moderat god tilstand ifølge kriteriene for verdisetting av naturtyper etter Miljødirektoratets instruks for verdisetting av naturtyper i 2020. Årsaken til dette er at den vurderes til å være i tidlig brakkeleggingsfase etter flere år uten beiting, en tilstand som er ventet å bedre seg etter hvert som skjøtsel med lyngbrenning blir tatt opp igjen. Et relativt tilpasset beitetrykk kombinert med sterk vindpåvirkning holder likevel røsslyngen lav og tett over store arealer, spesielt i de ytre delene av Skanken. Området beites av sau (gammelnorsk sau) ved tidspunkt for befaringen. Det er stedvis høy dekning av røsslyng i vegetasjonen, spesielt i de sørlige delene. Samlet sett fremstår øya som i relativt god hevd og det er kun spredte mindre skogholt mellom innmark og utmark som bidrar til å tilføre landskapet noe vegetasjonsstruktur. Dette er positivt for arts mangfoldet. Skogholtene består hovedsakelig av bjørk, selje, rogn, hassel og osp, men det forekommer også noe furu. I likhet med så mange andre steder langs kysten av Trøndelag gikk mye av røsslyngen på Herøya ut etter en langvarig tørkeperiode vinteren 2014. Enkelte individ av osp, selje og hassel bærer preg av høy alder. Det er for øvrig et stort angrep av bakteriekreft på selje på Fjellværøya som forhåpentligvis ikke spres til Herøya slik at en unngår at de mange gamle individene her dør ut.

Fremmede arter:

Det er plantet sitkagran på øya og det er registrert spredning i lokaliteten kalt Skanken. Spredningen er liten.

Kulturminner:

Krigsminne på Skanken.

Skjøtsel og hensyn:

Herøya beites i dag av 120 gammelnorsk sau på helårsbeite. Dette er et beitetrykk som har vært praktisert i noen år, og som anses å være moderat i forhold til beiteforholdene på øya. Det planlegges igangsetting av lyngsviing.

Del av helhetlig landskap:

Lokalitetene av kystlynghei inngår som en viktig del av det jordbrukshistoriske brukslandskapet på Herøya og i ytre Trøndelag ellers, der også naturbeitemark, tidligere slåttemark, mindre partier med hassel/ ospekog og seminaturlig strandeng utgjør verdifulle biotoper for artsmangfoldet i et helhetlig kulturlandskap.

Verdibegrunnelse:

All kystlynghei på Herøya kommer ut med moderat kvalitet fra kvalitetsmatrisen i kartleggingsinstruks fra MD 2020.

Etter kriteriene fra DN-13 Håndbok og senere revisjoner fastsettes verdi til Viktig (B) på grunn av størrelse, fravær av vesentlig gjengroing og et tilpasset beitetrykk.

Merknad:

6 Kilder

- Ansnes, K. 2014. Herøya – et lite samfunn rundt 1814 – og litt om veien videre. Skarvsetta. Hitra historielag og Kystmuseet i Sør-Trøndelag – Årsskrift for 2014.
- Artsdatabanken (2018). Fremmedartslista 2018. Hentet (7.11.2020) <https://www.artsdatabanken.no/fremmedartslista2018>
- Domaas, T. 1989. Natur på Frøya og Hitra. Sør-Trøndelag Fylkeskommune.
- Hovstad, K. A., Johansen L., Arnesen, A., Svalheim, E. og Velle, L. G. (2018). Kystlynghei, Semi-naturlig. Norsk rødliste for naturtyper 2018. Artsdatabanken, Trondheim. Hentet (10.11.2020) fra: <https://artsdatabanken.no/RLN2018/74>
- Maurits Fugelsøy, 1962. Hitra. Øya og folket II. Hitra kommune.
- Moen, A 1998. Nasjonalatlas for Norge, Vegetasjon. Statens Kartverk, Hønefoss.

7 Bilder

Alle foto er tatt P. Thorvaldsen, 3.10.2020

Foto 1. Kystlyngheia på Herøya er flere steder røsslyngdominert, og utgjør gode vinterbeiter for gammelnorsk sau. I 2020 anses mye av lyngen for å være i moden fase, og klar for å kunne bli svidd.

Foto 2. Terrenget på Herøya er kupert, og det finnes flere gode naturlige le for dyra i terrenget og i skogen på.

Foto 3. Det forekommer noe berg i dagen i kystlyngheia, og i tillegg finnes det vekslinger med myr, strandeng og innmarksareal.

Foto 4. Skogholtene består hovedsakelig av bjørk, selje, rogn, hassel og osp, men det forekommer også noe furu. De små skogholtene som finnes i forsinkinger er bra for den samlede biodiversiteten på øya, og det er fine områder for dyra å søke le innunder.

Foto 5. Det er flere store sammenhengende innmarksareal på øya. Dyra har fri beitetilgang til disse gjennom hele beitesesongen. Vinterfôr blir høstet på Fjellværsøya. Det finnes noe tistel som kommer inn på disse arealene, og som fjernes manuelt.

Foto 6. Det finnes små vekslinger mellom fukthei og myr på Herøya. I noen av forsenkingene kan man se at det kommer frem busker og kratt. Det vil være en fordel å rydde litt småskog før man svi enkelte områder på øya.

Foto 7. Langs et gammelt gjerde er effekten av beite (til venstre for gjerdet) svært tydelig i vegetasjonen i forhold til den mer høgvekste vegetasjonen til høyre for gjerdet der det ikke har blitt like sterkt beitet.

Foto 8. Det finnes noen plantefelt med sitkagran på øya, og det har spredt seg noen enkelttrær fra disse plantefelta og ut i kystlyngheia. Sitkagran har en høy spredningsrisiko. Enkelttrær som på bildet må gjerne fjernes, og på sikt er det en fordel om plantefeltene som utgjør frøkilder fjernes.

Foto 9. I nordhellingen av Nypa er det en spesiell bakliutforming der storfrytle dominerer sammen med røsslyng, krekling og bregner.

Foto 10. Rik blomstring og god frøsetting av røsslyng høsten 2020. Her fra toppen av Nipa

8 Artsliste

Arter observert på Herøya 3.10.2020:

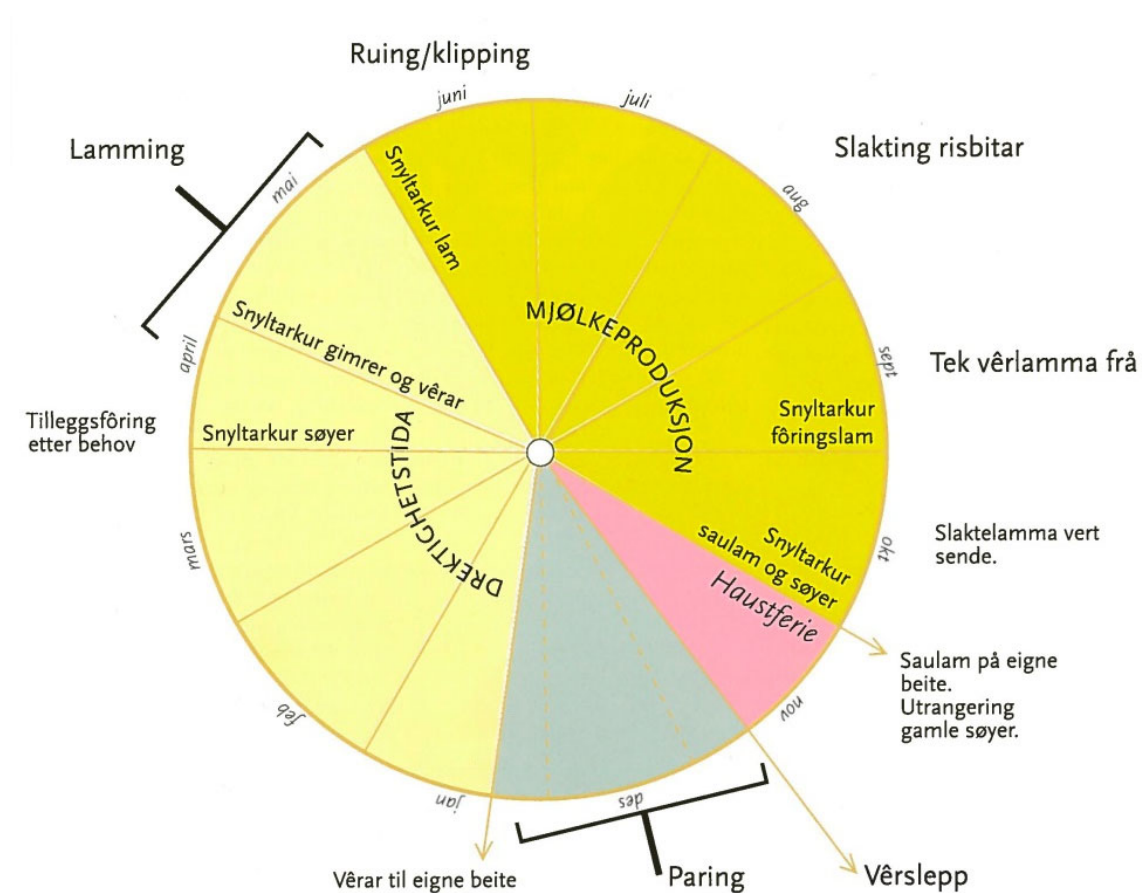
Bjønnskjegg
Bjork
Blokkebær
Blåbær
Blåstarr
Bråtestarr
Dvergbjork
Einer
Engfrytle
Engkvein
Engrapp
Etasjemose
Furumose
Geitsvingel
Gulaks
Heigråmose
Kornstarr
Krekling
Kvitlyng
Ljåblom
Lys reinlav
Melbær
Molte
Osp
Rogn
Rødsvingel
Røsslyng
Smyle
Tepperot
Torvmyrull
Tyttebær
Vanlig arve
Ørevier

Vedlegg

Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng (Sogn og Fjordane).

Kilde: Villsauboka Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.

Kommentar: Denne modellen har en noe høy bruk av parasittbehandling. Merk at parasittbehandling og behandling mot utøy (flått og sauekrabbe) må vurderes lokalt.

Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjytte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulik alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjytte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes
- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars

- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskuffer etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.